

सरस्व

चन्द्रपर्वणि मारीचो ददौ वाक्पतये मुदा ।
भृगवे च ददौ तुष्टो ब्रह्मा वदरिकायमे ॥
आस्तीकाय जरत्कारुददौ चिरोदसन्निधौ ।
विभाण्को ददौ मेरौ ऋष्यशृङ्गाय धीमते ॥
शिवः कणादमुनेय गीतमाय ददौ मुदा ।
सूर्यस्य याज्ञवल्कराय तथाकात्यायनाय च ॥
शेषः पाणिनये चैव भरद्वाजाय धीमते ।
ददौ शाकटायनाय सुतले बलिसंसदि ॥
चतुर्लज्जपेनैव मन्त्रः सिद्धो भवेन्नृणाम् ।
यदि स्वात् सिद्धमन्त्रोऽपि हृदस्यतिसमो भवेत् ।
कवचं शृणु विप्रेन्द्र यद्दत्तं विधिना पुरा ।
विश्वश्रेष्ठं विश्वजयं भृगवे गन्धमादने ॥

भृगुवाच ।

ब्रह्मन् ब्रह्मविदां श्रेष्ठं ब्रह्मज्ञानविशारद ।
सर्वं स सर्वजनक सर्वं स सर्वपूजित ॥
सरस्वत्याश्च कवचं ब्रूहि विश्वजयं प्रभो ।
अयातयाममन्त्राणां समूहसंयुतं परम् ॥

ब्रह्मोवाच ।

शृणु वत्स प्रवक्ष्यामि कवचं सर्वकामदम् ।
श्रुतिसारं श्रुतिसुखं श्रुतुक्तं श्रुतिपूजितम् ॥
उक्तं कृष्णेन गोकुले मह्यं हन्तव्येन वने ।
रासेश्वरेण विभुना रासे च रासमण्डले ॥
अतीवगोपनीयश्च कल्पवृक्षपरं वरम् ।
अश्रुताहुतमन्त्राणां समूहैश्च समन्वितम् ॥
यद्वत्वा पठनाद्ब्रह्मन् बुद्धिमांश्च हृदस्यतिः ।
यद्वत्वा भगवान् शुकः सर्वदैत्येषु पूजितः ॥
पठनाद्वारणाद्गामी कवीन्द्रो वाल्मीकी मुनिः ।
सायम्भुवो मनुष्येव यद्वत्वा सर्वपूजितः ॥
कणादो गीतमः कण्वः पाणिनिः शाकटायनः ।
यत्यञ्जकार यद्वत्वा दत्तः कात्यायनः स्वयम् ॥
धृत्वा वेदविभागश्च पुराणान्यखिलानि च ।
चकार लीलामात्रेण कृष्णैर्पायनः स्वयम् ॥
शातातपश्च संवर्त्ता वशिष्ठश्च पराशरः ।
यद्वत्वा पठनादुग्र्यं याज्ञवल्करश्चकार सः ॥
ऋष्यशृङ्गो भरद्वाजश्चास्तौको देवलस्तथा ।
जैमीपथ्यो याजलियश्च यद्वत्वा सर्वपूजितः ॥
कवचस्यास्य विप्रेन्द्र ऋषिरेव प्रजापतिः ।
स्वयं कृन्द्य हृदती देवो रासेश्वर प्रभुः ॥
सर्वं तत्त्वपरिज्ञानसर्वार्थसाधनेषु च ।
कवितासु च सर्वान् विनियोगः प्रकीर्तितः ॥

श्रीं श्रीं सरस्वत्यै स्वाहा शिरो मेपातु सर्वतः ॥
श्रीं वाग्देवतायै स्वाहा भालं मे सर्वदावतु ॥
ॐ सरस्वत्यै स्वाहेति श्रोत्रं पातु निरन्तरम् ।
ॐ श्रीं श्रीं भारत्यै स्वाहा नेत्रयुग्मं सदावतु ॥
ॐ श्रीं श्रीं वाग्वादिभ्यै स्वाहा नासां मे सर्वतो-

ऽवतु ॥

श्रीं विद्याधिष्ठातृदेव्यै स्वाहा चोष्ठं सदावतु ॥
ॐ श्रीं श्रीं ब्राह्मण्यै स्वाहेति दन्तपङ्क्तिं सदावतु ॥
ऐमिल्लिकाक्षरो मन्त्रो मम कण्ठं सदावतु ।
ॐ श्रीं श्रीं पातु मे श्रोत्रां स्कन्धं मे श्रीं सदा-
वतु ।
ॐ वाग्धिष्ठातृदेव्यै स्वाहा सर्वं सदावतु ॥

सरस्व

ॐ सर्वकण्ठवासिन्यै स्वाहा प्राच्यां सदावतु ।
ॐ सर्वजिह्वावासिन्यै स्वाहाग्निदिशि रक्षतु ॥
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं सरस्वत्यै बुधजनन्यै स्वाहा
सततं मन्त्रराजोऽयं दद्यान् मां सदावतु ॥
ऐं ह्रीं श्रीं ब्राह्मणे मन्त्रो नेत्रं त्वां सर्वदावतु ॥
ॐ ऐं कविजिह्वावासिन्यै स्वाहा मां वारुणे-
ऽवतु ॥

सदम्बिकायै स्वाहा च वायव्ये मां सदावतु ।
ॐ गद्यपद्यवासिन्यै स्वाहा मामुत्तरेऽवतु ॥
ऐं सर्वशास्त्रवासिन्यै स्वाहाशान्ये सदावतु ।
ॐ ह्रीं सर्वपूजितायै स्वाहा चोर्ध्वं सदावतु ॥
ऐं ह्रीं पुस्तकवासिन्यै स्वाहाधो मां सदावतु ॥
ॐ ग्रन्थबीजस्वरूपायै स्वाहा मां सर्वतोऽवतु ॥
इति ते कथितं विप्र सर्वमन्त्रौघविग्रहम् ।
इदं विश्वजयं नाम कवचं ब्रह्मरूपिणम् ॥
पुरा श्रुतं धर्मवक्त्रात् पर्वतं गन्धमादने ।
तव ह्येहान्मयाख्यातं प्रवक्तव्यं न कस्यचित् ॥
गुरुमभ्यर्च्य विधिवत् वस्त्रालङ्कारचन्दनैः ।
प्रणम्य दण्डवद्भूमौ कवचं धारयेत् सुधीः ॥
पञ्चलज्जपेनैव सिद्ध्यतु कवचं भवेत् ।
यदि स्यात् मिहकवचो हृदस्यतिसमो भवेत् ॥
महावाग्मी कवीन्द्रश्च तैलोक्यविजयी भवेत् ।
शक्नोति सर्वं जेतुश्च कवचस्य प्रसादतः ॥
इदञ्च काण्वशास्त्रोक्तं कवचं कथितं मुने ।
स्तोत्रं पूजाविधानञ्च ध्यानञ्च वन्दनं तथा ॥
इति ब्रह्मवैवर्ते प्रकृतिखण्डे सरस्वतीकवचम् ।
४ । ५८—६१ ॥ ॥

श्रीनारायण उवाच ।

“वाग्देवतायाः स्तवनं श्रूयतां सर्वकामदम् ।
महामुनिर्याज्ञवल्क्यो येन तुष्टाव तां पुरा ॥
गुरुशापाच्च स मुनिर्हतविद्यो बभूव ह ।
तदा जगाम दुःखार्त्तो रविस्थानञ्च पुण्ड्रदम् ॥
स प्राप तपसा सूर्यं बालार्कं दृष्टिगोचरे ।
तुष्टाव सूर्यं शोकेन करोद च मुहुर्मुहुः ॥
सूर्यस्तं पाठयामास वेदवेदाङ्गमोक्षरः ।
उवाच स्तुहि वाग्देवीं भक्त्या च स्मृतिर्हेतवे ।
तमितुङ्गा दौननायोऽप्यन्तर्धानं चकार सः ।
मुनिः स्नात्वा च तुष्टाव भक्तिनम्रात्मकम्भरः ॥

याज्ञवल्कर उवाच ।

कृपां कुरु जगन्मातमीमेव हततेजसम् ।
गुरुशापात् नष्टस्मृतिं विद्याहीनञ्च दुःखितम् ॥
ज्ञानं देहि स्मृतिं देहि विद्यां विद्याधिदैवते ।
पतिष्ठां कवितां देहि शक्तिं शिष्यप्रबोधिकाम् ॥
ग्रन्थकर्तृत्वशक्तिञ्च सच्चिदं सुप्रतिष्ठितम् ।
प्रतिभां सत्सभायाञ्च विचारचमतां शुभाम् ॥
भुसं सर्वं देवदोषात् दूरीभूतं पुनः पुनः ।
यथाङ्कुरं भस्मनि च करोति देवता पुनः ॥
ब्रह्मस्वरूपा परमा ज्योतीरूपा सनातनी ।
सर्वविद्याधिदेवी या तस्यै बाण्यं नमो नमः ॥
यया विना जगत् सर्वं शम्भोजीवञ्च तं परम् ।
ज्ञानाधिदेवी या तस्यै सरस्वत्यै नमो नमः ॥
यया विना जगत् सर्वं मूकमुन्नतवत् सदा ।

सरस्व

वाग्धिष्ठातृदेवी या तस्यै नित्यं नमो नमः ॥
हिमचन्दनकुन्दकुमुदाम्भोजसन्निभा ।
वर्णाधिदेवी या तस्यै चाक्षरायै नमो नमः ॥
विसर्गबिन्दुमात्रासु यदधिष्ठानमेव च ।
तदधिष्ठातृदेवी या तस्यै बाण्यं नमो नमः ॥
यया विनात्र संख्यावान् संख्यां कर्तुं न शक्यते
कालसंख्यास्वरूपा या तस्यै देव्यै नमो नमः ॥
व्याख्यास्वरूपा या देवी व्याख्याधिष्ठातृ-

देवता ।

भ्रमसिद्धान्तरूपा या तस्यै देव्यै नमो नमः ॥
स्मृतिशक्तिज्ञानशक्तिर्बुद्धिशक्तिस्वरूपिणी ।
प्रतिभाकल्पनाशक्त्यां च तस्यै नमो नमः ॥
सन्तकुमारो ब्रह्माणं ज्ञानं प्रपच्छ यत्र वै ।
बभूव जडवत् सोऽपि सिद्धान्तं कर्तुमक्षमः ॥
तदाजगाम भगवानाका श्रीकृष्ण ईश्वरः ।
उवाच सततं स्तुहि बाण्योमिति पजापते ॥
स च तुष्टाव त्वां ब्रह्मा चाजया परमात्मनः ।
चकार त्वत्प्रसादेन तदा सिद्धान्तमुत्तमम् ॥
यदाप्यनन्तं प्रपच्छ ज्ञानमेकं वसुन्धरा ।
बभूव मूकवत् सोऽपि सिद्धान्तं कर्तुमक्षमः ॥
तदा त्वां स च तुष्टाव संवत्सः कश्यपाज्ञया ।
ततश्चकार सिद्धान्तं निर्मलं भ्रमभञ्जनम् ॥
व्यासः पुराणसूत्रञ्च प्रपच्छ वाल्मीकिं यदा ।
मौनीभूतः स स्मरन् त्वामेव जगदम्बिकाम् ॥
तदा चकार सिद्धान्तं त्वद्वरेण मुनीश्वरः ।
संप्राप निर्मलं ज्ञानं भ्रमान्ध्वंसदोपकम् ॥
पुराणसूत्रं श्रुत्वा स व्यासः कृष्णकलोद्भवः ।
त्वां सिधेवे च दध्यौ च शतवर्षञ्च पुष्करे ॥
तदा त्वतो वरं प्राप्य स कवीन्द्रो बभूव ह ।
तदा वेदविभागश्च पुराणञ्च चकार सः ॥
तदा महेन्द्रः प्रपच्छ तत्त्वज्ञानं शिवाशिवम् ।
क्षणं त्वामेव संचिन्त्य तस्मै ज्ञानं ददौ विभुः ॥
प्रपच्छ शब्दशास्त्रञ्च महेन्द्रश्च हृदस्यतिम् ।
दिश्वर्षसहस्रञ्च स त्वां दध्यौ च पुष्करे ॥
तदा त्वतो वरं प्राप्य दिश्वं वर्षसहस्रकम् ।
उवाच शब्दशास्त्रञ्च तदर्थञ्च सुरेश्वरम् ॥
अध्यापिताश्च ये शिष्या यैरधीतं मुनीश्वरैः ।
ते च त्वां परिसंचिन्त्य प्रवर्त्तन्ते सुरेश्वरि ॥
त्वं संस्तुता पूजिता च मुनीन्द्रमनुमानवैः ।
दैत्येन्द्रश्च सुरैश्चापि ब्रह्मविष्णुशिवादिभिः ॥
जडीभूतः सहसास्यः पञ्चवक्त्रचतुर्मुखः ।
यां स्तोतुं किमहं स्तौमि त्वामेकाक्षेन मानवः ॥
इतुङ्गा याज्ञवल्करश्च भक्तिनम्रात्मकम्भरः ।
प्रणनाम निराहारो करोद च मुहुर्मुहुः ॥
तदा ज्योतिःस्वरूपा सा तेनादृष्टाप्युवाच तम्
सुकवीन्द्रो भवेत्तुङ्गा वैकुण्ठञ्च जगाम ह ॥
याज्ञवल्करज्जितं बाण्योस्तोत्रं यः संयतः पठेत् ।
सुकवीन्द्रो महावाग्मी हृदस्यतिसमो भवेत् ॥
महामूर्खश्च दुर्मेधा वर्षमेकं यदा जपेत् ।
स पण्डितश्च मेधावी सुकविश्च भवेद्भुवम् ॥
इति ब्रह्मवैवर्ते प्रकृतिखण्डे सरस्वतीपा-
ठानाम् । ५ । १—२५ ॥ ॥